

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Бахтигул Мамадаминова¹, Мафтуна Рўзибоева²

¹“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти” миллий тадқиқот университети
доценти

² 2-босқич талабаси

ЕР ВА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН САМАРАЛИ ВА ОҚИЛОНА ФЙДАЛАНИШДА ИНСОН МАЪНАВИЯТИНИНГ ЎРНИ

Аннотация: Юртимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг натижасида миллий қадрият ва маънавиятимиз тикланди. Уни асраш ва ривожлантириш масаласи давлатимиз ички сиёсатининг муҳим йўналишларидан бирига айланди. Маълумки, халқимиз қарамлик даврида барча қийинчиликларга, тарихнинг оғир синовларига бардош бериб, ўзлигини йўқотмасдан, тилини, динини, иймон ва эътиқодини сақлаб қолди. Бу йўналишда амалга оширилган ишлар миллий ўзлигимизни англаш жараёнларига самарали таъсир этмоқда.

Калит сўзлар: Маънавият, қадрият, тарих, аждодлар, жамият, аграр соҳа, ер ва сув ресурслари, ислохот, дехқон хўжаликлари, фермерлар.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган изчил ислохотларнинг натижасида миллий қадрият ва маънавиятимиз тикланди. Уни асраш ва ривожлантириш масаласи давлатимиз ички сиёсатининг муҳим йўналишларидан бирига айланди. Бу йўналишда амалга оширилган ишлар миллий ўзлигимизни англаш жараёнларига самарали таъсир этмоқда. Аждодларимиз томонидан қолдирилган маънавий меросни, маданий бойликларни ва кўхна тарихий ёдгорликларни ўрганиш, асраш, бугунги ва келажак олдида маъсуликни англаб, тегишли хулоса чиқариш муҳим амалий аҳамиятга эгадир.

Маълумки, халқимиз қарамлик даврида барча қийинчиликларга, тарихнинг оғир синовларига бардош бериб, ўзлигини йўқотмасдан, тилини, динини, иймон ва эътиқодини сақлаб қолди. Биринчи Президентимиз Ислон Каримов айтганларидек, халқимизнинг асрлар синовиди яна кучайиб, тобланиб борган мустаҳкам иродаси, иймон-эътиқоди нафақат қадимий маънавиятимизни, шунингдек, миллий ўзлигимизни сақлаб қолишга асос бўлди. [1]

Жамиятимизнинг барча соҳаларида содир этилаётган туб ўзгариш, жараёнлари инсон маънавий оламнинг юксалиши билан боғлиқ ҳолда ривожланмоқда.

Маънавият тушунчаси арабчада маънолар мажмуини англатиб кишиларнинг фалсафий, ҳуқуқий, илмий, бадиий, ахлоқий, диний тасаввурлари ва тушунчалари мажмуи. Маънавият тушунчасига кўплаб таърифлар берилган. Биринчи Президентимиз Ислон Каримов ўзининг “Юксак маънавият – енгилмас куч” китобида “Маънавият – инсонни руҳан покланиш, қалбан улғайишга чорлайдиган, одамнинг ички дунёси, иродасини бақувват, иймон-эътиқодини бутун қиладиган, виждонини уйғотадиган бекиёс куч, унинг барча қарашларининг мезонидир”, деб изоҳлаганлар [2]. Унга кўра инсон, табиатга, одамларга яқин бўлиши, доимо яхшилиқни ўйлаб яшаши, ҳалол меҳнат қилиши, дунёнинг тенгсиз неъмат ва гўзалликларидан баҳраманд бўлиши лозим. Ватан туйғуси билан яшаш, ўзгалар дардига дармон бўлиш инсон маънавиятининг юксалишига ижобий таъсир этади.

Ўзбекистонда ҳуқуқий, демократик давлат барпо этилди. Фуқаролик жамиятининг асослари яратилмоқда. Жамиятда сиёсий ва демократик институтлар ривожланмоқда. Демократик тамойиллар жамият ҳаётида ўз ифодасини тўлиқ топмоқда. Ана шу шарт-шароитлар мамлакатимизда эркин фикрлаш муҳити ва шу асосда маънавий юксалиш учун муҳим омил бўлди.

Ўзбекистонда инсон маънавиятини юксалтириш концепцияси кучли давлатдан кучли жамиятга ўтишнинг муҳим шартларидан бирига айланди. Чунки, Биринчи Президентимиз таъкидлаганларидек, маънавият – инсоннинг, халқнинг, жамият ва давлатнинг буюк бойлиги, куч-қудрати эканлиги, шунингдек ҳаётда маънавиятсиз ҳеч қандай одамийлик, меҳр-оқибат, бахт ва саодат бўлмайди. “Маънавиятни тушуниш, англаш учун аввало инсонни тушуниш, англаш керак” – дейди Ислон Каримов.[3]

Демак, бугунги кунда ҳар бир фуқаро, ёки ходим қайси соҳада, қайси лавозимда фаолият кўрсатмасин, албатта биринчи навбатда ўзлигини, инсоний кадр-қимматини англаб етмоғи лозим. Ўзлигини англаган инсон оиласига, хўжалигига, давлат ва жамиятга фойда келтириш орқали жамиятда ўз ўрнини топа олади. Виждони пок, иймон-эътиқоди мустаҳкам инсон табиий бойликлардан бўлмиш ер ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланишга ҳаракат қилади. Унда тежамкорлик маданияти аста-секин шаклланиб боради.

Аграр сиёсатни амалга оширишдаги эришилган муҳим ютуқлардан бири – бу фермер хўжалигининг ҳақли равишда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг етакчи бўғинига, уни ташкил этишнинг асосий шаклига айланганидир. Бугунги кунда фермерларнинг онги тафаккурида ўз ери ва ишлаб чиқараётган маҳсулотига эғалик ҳиссиётининг ва ўз меҳнати натижасидан манфаатдорлигининг тобора ошиб бораётганлиги ғоят қувонарли ҳолдир. Юртбошимиз таъкидлаганларидек, одамларнинг онги ва дунёқараши тубдан ўзгармоқда, бебаҳо бойлигимиз бўлган ер ва

сув ресурсларидан самарали ҳамда оқилона фойдаланиш учун масъулият ҳисси кучаймоқда.

Масъулият туйғусининг кучайиши жараёнлари, бизнинг назаримизда энг аввало инсон маънавияти даражасига боғлиқ бўлади. Маънавий жиҳатдан қашшоқ айрим инсонлар ўз сўзининг устидан чиқмайди, қабул қилган шартнома ва берган ваъдаларини бажармайдилар. Шунингдек, онгли равишда қонун бузилишининг содир бўлишига йўл очадилар. Жамиятдаги ўзгаришларга ўз муносабатини тўғри билдира олмайдилар. Мамлакатимизда бўлаётган бунёдкорлик ишларини ўз тафаккуридан келиб чиқиб тўғри баҳолашга ожизлик қилади.

Инсон ўзини халқнинг ажралмас бир бўлаги деб ҳисоблаб, бу ҳақда фикрлаб, ҳалол меҳнат қилиб ҳаёт кечирсагина маънавият билан туташади.

Собиқ мустабид тузум даврида ер ва сув ресурсларидан нотўғри фойдаланиш ҳолатлари кўпгина кўнгилсиз оқибатларга олиб келди. Оролнинг экологик ҳалокати жаҳон миқёсида инсониятга хавф солиб тураётган фожа деб эътироф этилганлиги, боз устига Ўрта Осиё минтақасининг сув ресурслари ҳажми йилдан йилга камайиб бораётганлиги қатор муаммоларнинг келиб чиқишга сабаб бўлмоқда. Маълумки, бутун дунё ягона ва ўзаро боғлиқликда бўлганидек, яшаш муҳити табиат ва маънавият экологияси ҳам бир-биридан ажралмасдир. Ер майдонларининг ёроқсиз ҳолга келиши, сувнинг ифлосланиши ва исроф бўлиши, экологик вазиятнинг кескинлашуви сабаблари аксарият ҳолларда инсоннинг табиатга ва ўзининг бурчига нисбатан бўлган муносабатига боғлиқ бўлаётганлиги ёққол сезилмоқда.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар шунчаки ислохот учун эмас, аввало инсон учун, унинг фаровон ҳаёти учун хизмат қилмоқда. Ислохотлар марказида инсон манфаати, ҳуқуқлари ва эркинлиги турганлиги бежиз эмас.

Мустақил тараққиёт йўлини босиб ўтилган ҳар бир йил одамларга ислохотларнинг маъно-моҳиятини тушунтириш орқали уларда келажакка ишонч уйғотишда муҳим роль ўйнамоқда. Аниқроқ қилиб ифодаладиган бўлсак, Ўзбекистоннинг ислохотлар сиёсатида маънавий мезонлар ҳал қилувчи омил бўляпти. Эски мустабид тузумдан янги бозор муносабатларига асосланувчи демократик жамиятга ўтишда ҳеч қандай “сакрашларсиз” халқимизнинг хоҳиш-иродаси мамлакатимиздаги ҳақиқий вазиятдан келиб чиққан ҳолда оғир-вазминлик билан ҳар томонлама ўйланган, асосланган сиёсат олиб борилганлиги муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Аграр соҳада ҳам амалга оширилаётган ислохотларнинг ўтган даврдаги энг муҳим самараси қишлоқ аҳолисининг маънавий-руҳий қарашларидаги янгиланиш жараёнларида ўз ифодасини топди. Мустақилликнинг дастлабки икки йилида 2,5 миллион оила биринчи марта ер участкаларини олдилар. Томорқа участкаларининг ўртача ҳажми 20 сотихдан ошди. Шубҳасиз бу аграр сиёсатдаги катта ютукдир. Ислохотларнинг дастлабки босқичларидан бошлаб деҳқонлар ўзларига ажратиб берилган ернинг ҳақиқий эгаси эканлигини ҳис эта бошладилар.

Бугунги миришкор деҳқонларимиз шунга эътибор беришлари лозимки, маънавият ва иқтисодиёт бир-бирини инкор этмасдан, бир-бирини қувватлаб, ўзаро таъсирланиб, ривожланиб боради. Ана шу ўзаро боғлиқлик тамойилига риоя қилинса фермер хўжаликлари раисларининг маънавияти даражаси янада юкасалади. Лекин, Биринчи Президент таъкидлаганларидек, маънавият – тақдирнинг эҳсони эмас. Маънавият инсон қалбида камол топиши учун у қалбан ва виждонан, ақл ва қўл билан меҳнат

қилиш керак. Бу хазина инсонга ҳаётда барқарорлик бағишлайди, унинг қарашлари шунчаки бойлик орттириш йўлида кун кўришга йўл қўймайди, фожиалар вақтида омон сақлаб қолади ва моддий қийинчилик кунларида иродани мустаҳкамлайди.[4]

Аждодларимиз қадимдан суғорма деҳқончилик технологиясини яратиб ер ва сув ресурсларидан унимли, оқилона фойдаланиши борасида бой тажриба орттириб халқимиз тарихида ўчмас из қолдирганлар.

Биз ўрганаётган муаммонинг илмий таҳлили шуни кўрсатадики, иқтисодиётимизнинг етакчи соҳаси бўлган қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга йўналтирилган сиёсатнинг натижаси, энг аввало бу соҳага ажратилган маблағларни сарфлашда, техника воситаларидан самарали фойдаланишда илғор-технологияларни қўллашда, одамларда тажрибанинг етарли даражада бўлишлиги, уларнинг онгли муносабатда ва масъулиятли бўлишига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Айниқса одамларнинг сиёсий онги ва сиёсий маданияти ҳамда ҳуқуқий саводхонлик даражасининг замон талаби даражасида бўлишлиги ўзига хос роль ўйнайди.

Давлат мустақиллигининг қўлга киритилиши туфайли жамиятимизнинг барча соҳаларида амалга ошаётган ислохотлар, Ўзбекистон фуқароларида мулкка эгалик ҳиссиётини уйғотишда жуда катта роль ўйнамоқда. Мамлакатимизда ерга эгалик муносабатининг шаклланиши ва ривожланиши аграр соҳага қаратилган сиёсатга, иккинчидан, қишлоқ хўжалиги соҳасида фаолият кўрсатаётган фуқароларнинг “миллий иқтисодий маданият”, “иқтисодий маданият”, “миллий иқтисодий онг”, “ҳуқуқий онг”, “ҳуқуқий маданият”, “сиёсий онг”, “сиёсий маданият” каби тушунчалар моҳиятини англаб етиш даражасига ҳам боғлиқлигини кундалик ҳаётимизнинг ўзи исбот қилмоқда. Бизнинг фикримизча, ҳар бир фуқаронинг қайси лавозимда, қайси соҳада ким бўлиб ишлашидан қатъий назар, миллий ва давлат манфаатлари устиворлиги тамойилига амал қилишлари лозим. Амалиётда шахсий манфаат билан давлат ва миллат манфаати уйғунлашгандагина ривожланиш, янгилиниш жараёнлари жамият таракқиётига самарали таъсир эта олади.

Бугунги фермерлар, деҳқонлар ва тадбиркор жамиятнинг сиёсий соҳадаги муҳим ўзгаришлардан, сиёсий воқеликдан ўз вақтида хабардор бўлишлари ва уларга ўз муносабатини билдира олишларини ҳаёт талаб этмоқда. Бунинг учун биринчидан, уларда сиёсий онг даражаси баланд бўлишликни талаб этади.

Сиёсий онг – муайян индивид, гуруҳ, қатламлар томонидан сиёсий соҳани англаши, тасаввурлари, билимлари, баҳолаш тизими сифатида инсон камолатида муҳим аҳамият касб этади. Маълумки, инсон сиёсий онгининг шаклланиши ва ривожланишида унинг оилавий муҳити муҳим ўрин тутди. Чунки сиёсий ғоялар ва ҳиссиётлар унга оиладаги тарбия орқали берилади. Инсон тарбиясига зид келмайдиган ижтимоий-руҳий қарашлар табиийки онгининг пойдеворини ташкил этади. Унинг негизида фуқаро шахси шаклланади. Шу боис мустиқиллик йилларида оила институтининг ролини ошириш давлат сиёсати даражасига кўтарилганлиги бежиз эмас. Мустаҳкам оилалардан мустаҳкам жамият пайдо бўлади.

Хулоса ўрнида, маълумки ҳар қандай ислохотлар, жумладан иқтисодий ислохотлар муайян қонунлар асосида амалга оширилади. Давлатимиз сиёсатининг моҳиятини мамлакатимиздаги мавжуд имконият (омиллар)ни иқтисодий ислохотларни амалга оширишга йўналтириш ташкил этади. “Республикамиздаги ҳар бир раҳбар, ҳар бир

ходим, илғор фикрловчи ҳар бир одам ислоҳотлар ғояси билан яшаши керак” – деб таъкидлайди И.Каримов². [5]

Адабиётлар:

1. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: “Маънавият”, 2008 й. 26-бет.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: “Маънавият”, 2008 й. 19-бет.
3. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: “Маънавият”, 2008 й. 29-бет.
4. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. –Т.: “Ўзбекистон”. 81-бет
5. Каримов И. А. Ўзбекистон иқтисодий сиёсатининг устивор йўналишлари. –Т.: “Ўзбекистон”. 1993, 5-бет.
6. Abdupattayevna, M. B. . (2022). Economic Life in Khorezm in 1921-1924. And Processes in Cotton Growing. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 15, 343-346.
7. Abdupattaevna, B. M. . (2022). At the Beginning of the XX Century, The Social and Political Events in Khorezm. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 4, 150-153.